

ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها از دیدگاه روستاییان در افزایش مشارکت اجتماعی مطالعه موردی: شهرستان بیرجند^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۱/۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۲/۱۹

جواد میکائیکی^۲

کاظم نیک فرجام^۳

چکیده

مشارکت یکی از ارکان اساسی در توسعه به‌خصوص در توسعه مناطق روستایی محسوب می‌شود. فرایند مشارکت می‌باید به‌گونه‌ای داوطلبانه، تعاملی و دوسویه جنبه عملی به خود بگیرد. در مباحث توسعه؛ راهبردهای متعددی برای افزایش مشارکت مردم در عمران و توسعه مناطق روستایی مطرح می‌باشد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها تشکیل نهادهای سازماندهی شده است، مانند سازمان‌های غیردولتی که به‌عنوان بخش سوم در کنار بخش خصوصی (بازار) و دولت (عمومی) در اداره جامعه نقش دارند. از این‌روست که در سال‌های اخیر دهیاری‌ها به‌عنوان مدیریت جدید در روستاها تعریف گردیده‌اند تا به نام میانجی بین مردم و دولت نقش ایفا کنند. دهیاران به‌عنوان مدیران روستایی و صاحبان منابع و اختیارات درخور توجه، در صورت داشتن انگیزه و مهارت‌های لازم می‌توانند نقش مهمی در افزایش مشارکت مردم و توسعه روستایی ایفا کنند. هدف پژوهش حاضر ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در راستای افزایش مشارکت روستاییان بوده است. محدوده تحقیق، ۱۳۱ روستای دارای دهیاری در شهرستان بیرجند می‌باشد. نمونه تحقیق با فرمول کوکران تعداد ۳۱۲ مورد برآورد شد، روش جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از طریق پرسش‌نامه بوده که روایی آن از طریق تأیید گروه متخصصان و پایایی آن نیز که از طریق آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۹ تعیین شد نشان دهنده انسجام

۱. برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد مهندسی کشاورزی گرایش توسعه روستایی تحت عنوان "ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در دستیابی به توسعه پایدار روستایی، مطالعه موردی: شهرستان بیرجند" می‌باشد.

۲. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه بیرجند. javadmikani@birjand.ac.ir

۳. کارشناسی ارشد مهندسی کشاورزی گرایش توسعه روستایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند

قابل قبول در سؤالات است. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نتایج آزمون همبستگی نشان داد که بین عملکرد دهیاری‌ها با افزایش مشارکت اجتماعی خانوارهای روستایی، رابطه آماری معنی‌داری وجود ندارد. همچنین نتایج آزمون t استیودنت نشان داد که بین دیدگاه روستاییان و دهیاران در خصوص نقش دهیاری‌ها در افزایش مشارکت اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد ($p < 0/01$).

واژگان کلیدی: دهیاری، مدیریت روستایی، مشارکت اجتماعی، ارزیابی عملکرد، شهرستان بیرجند

۱- مقدمه

روستانشینی قدیمی‌ترین شکل یکجانشینی در سکونت‌گاه‌های بشری به‌شمار می‌رود و پدیده‌ای جهانی است که در همه نواحی کره زمین در کنار نقش سکونت‌گاهی، نقش اقتصادی بی‌بدیل و قابل توجهی بر جوامع دارد. روستا کوچک‌ترین واحد تشکیلاتی و اجتماعی در ایران محسوب می‌شود و بدیهی است که این واحد اجتماعی به لحاظ وجود مناسبات اجتماعی، اقتصادی و پایبند بودن افراد به قوانین عرضی و مدنی، نمی‌تواند از تشکیلات مدیریتی بی‌نیاز باشد. اصولاً در جوامع انسانی، شکل سازمان مدیریتی متأثر از نظام اجتماعی حاکم بر آن جامعه است و به‌خصوص اگر جامعه، زیرجامعه‌ای از یک جامعه فراتر باشد، نقش آن جوامع فراتر نیز به مراتب تأثیرگذار خواهد بود. مدیریت روستایی در واقع فرایند سازماندهی، هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن سازمان‌ها و نهادها است. این سازمان‌ها و نهادها در واقع وسایل تأمین هدف‌های جامعه روستایی می‌باشند. بنابراین ضرورت ایجاد می‌کند که در روستاها به وضعیت مدیریت امور عمومی روستا توجه ویژه‌ای شود و این مسأله ممکن نیست مگر این که نهاد محلی خاصی طراح و متولی آن گردد تا با مشارکت روستاییان و بسیج امکانات محلی از یک سو، و حمایت و پشتیبانی دولت از سوی دیگر، بتواند متولی اداره امور عمومی روستا شود. از طرف دیگر، مشارکت طی دهه‌های اخیر به‌عنوان یک ضرورت عقلانی،

اخلاقی و انسانی، مهم‌ترین متغیر توسعه بوده و امروزه به یک نمونه غالب در مباحث توسعه‌ای تبدیل شده است و در سطوح مختلف توسعه و برنامه‌ریزی کمتر طرحی را می‌بینیم که در برنامه‌های خود، مشارکت مردمی را در تمام مراحل مورد توجه قرار ندهد. بنابراین عظیم‌ترین سرمایه‌ای که هر روستا می‌تواند با اتکال به آن، مراحل عمران و آبادانی را طی کند، چیزی جز مشارکت ساکنان آن روستا در بهبود شرایط سکونت‌گاه خود نیست. اما این مشارکت بایستی خودجوش، تعاملی و دوسویه عملی گردد تا اثرگذار باشد.

۲- بیان مسأله

سکونت‌گاه‌های روستایی به‌عنوان کوچک‌ترین و پر سابقه‌ترین واحد جغرافیایی، تحت تأثیر عوامل مختلفی نظیر عوامل طبیعی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و اقتصادی و در بستر جغرافیایی و در قالب روابط انسان و محیط شکل گرفته‌اند. در خصوص مدیریت نواحی روستایی ایران به‌دلیل سابقه طولانی شکل‌گیری روستاها، تاکنون روش‌ها و شیوه‌های متعددی نضج گرفته و در روستاها پیدا شده است مانند: مدیریت خان یا مالک، انجمن‌های ده و عمران دهات، شورای اسلامی، خانه همیار و عمران و غیره؛ اما این نظام‌های مدیریتی در روستاهای ایران طی سال‌های متوالی به لحاظ ماهیت و کارکرد به نقایص و مصائب متعددی دچار بوده‌اند و این کاستی‌ها علاوه بر این‌که روند توسعه روستاها را مختل و یا حتی متوقف نموده است بر تولیدات کشاورزی، روند مهاجرت، ساختار جمعیتی و حتی وضعیت شهرها و غیره اثر داشته و پیامدهای منفی زیادی بر جا گذاشته‌اند. اما سیر تحولات در زمینه مدیریت روستایی ایران، نهایتاً منجر به تصویب قانون "تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور" در سال ۱۳۷۷ شد که در واقع، آخرین تغییر مدیریتی در نواحی روستایی ایران به‌شمار می‌رود. بر اساس این قانون به وزارت کشور اجازه داده شد که برای اداره امور روستا در روستاهای کشور، نهادی غیردولتی به نام دهیاری را تأسیس کند تا سرآغازی برای شکل‌گیری مدیریت عمومی روستاها باشد. غیردولتی بودن نهاد دهیاری از ویژگی‌های بارز این

الگوی مدیریت روستایی جدید است (کوچکیان فرد، ۱۳۸۶: ۱۵). تأسیس دهیاری‌ها در سال ۱۳۸۲ اجرائی شد و با این کار تجربه جدیدی در عرصه مدیریت روستایی ایران شکل گرفت. دهیاران توسط شورای اسلامی روستا و به مدت چهار سال انتخاب شده و زیر نظر شورای اسلامی فعالیت می‌کنند. طبق اساس‌نامه دهیاری‌ها دارای ۴۸ مورد وظیفه و نقش کارکردی متفاوت هستند که بسیاری از این وظایف، ماهیتاً متکی به مشارکت مردم روستا می‌باشد و برخی از آن‌ها نیز مستقیماً در جهت ترغیب و تشویق مردم به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و یا روند توسعه روستایی مرتبط است (مواد ۳، ۸ و ۳۷ اساس‌نامه). از طرف دیگر مشارکت اجتماعی مردم از ضروریات توسعه روستایی به‌شمار می‌رود و برنامه‌ریزی‌های مشارکتی در جوامع روستایی، سبب ارتقای کیفی جوامع روستایی و گرایش به توسعه‌ای خودجوش از درون جامعه می‌گردد. مشارکت روستاییان در طراحی، اجرا و نظارت بر برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی، می‌تواند فرایند خلق زیرساخت‌های مورد نیاز در مناطق روستایی را تسهیل و تسریع کند و در عین حال به ایجاد فرصت‌های شغلی و کاهش فقر یاری رساند (کریمی، ۱۳۸۸: ۲۵).

دهیاری‌ها نه تنها بدون مشارکت اجتماعی روستاییان عملاً قادر به ایفای وظایف خود نیستند، بلکه یک وظیفه بنیادی آن‌ها، تلاش برای افزایش مشارکت روستاییان است. بنابراین مشارکت اجتماعی مردم یک مفهوم محوری در ارتباط با عملکرد دهیاری‌ها به‌شمار می‌رود که لازم است مورد توجه قرار گیرد. اکنون حدود یک دهه از راه‌اندازی کامل دهیاری‌ها و فعالیت دهیاران که به‌صورت غیرمستقیم با رأی و مشارکت مردم انتخاب می‌شوند، می‌گذرد. لذا ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در ارتباط با مفهوم محوری مشارکت اجتماعی روستاییان بسیار با اهمیت است (رمضان زاده و صابری، ۱۳۸۶: ۵).

نکته دیگری که در خصوص اهمیت ارزیابی و رصد عملکرد دهیاری‌ها قابل ذکر است این‌که هیچ نهاد و یا سازمانی بدون نظارت و یا ارزیابی مداوم، قادر به اصلاح روندهای ناسالم و یا تقویت عملکردهای مثبت و سازنده نخواهد بود، لذا تثبیت موقعیت سازمانی و تشکیلاتی دهیاری‌ها نیازمند مطالعه و ارزیابی نحوه عملکرد آن‌ها و شناخت میزان موفقیت آن‌ها در وظایف محوله است. بنابراین، سؤال اساسی این پژوهش عبارت است

از: عملکرد دهیاری‌ها در افزایش میزان مشارکت اجتماعی روستاییان چه نقشی داشته است و آیا دیدگاه روستاییان و دهیاران در خصوص این عملکرد تفاوت دارد؟

۳- مبانی نظری

از دهه ۱۹۷۰ میلادی به بعد، رویکردهای مشارکتی در ادبیات توسعه، به‌طور جدی مورد توجه و بحث صاحب‌نظران علوم اجتماعی و توسعه قرار گرفته و بسط این مفهوم در دوران جدید و بویژه ارتباط آن با توسعه، ابعادی نو و گسترده به آن بخشیده و این اندیشه را وارد مباحث توسعه روستایی نیز کرد. کلمه مشارکت معادل اصطلاح participation انگلیسی است. این کلمه از ریشه part به معنی قسمت، جزء و بخش گرفته شده است و به سهیم شدن در چیزی و یادگرفتن قسمتی از آن است. گاهی دو اصطلاح partnership و association نیز معادل با اصطلاح مشارکت آورده می‌شود. توسعه خودجوش و درون‌زا حکم می‌کند که در تمامی مراحل توسعه و در شرایط مختلف، مبنای کار بر جلب مشارکت مردم محلی در جهت بسیج منابع و نهادینه‌سازی مشارکت‌های محلی، با تأکید بر توانمندسازی و ظرفیت‌سازی قرار گیرد. مشارکت مردم باعث می‌شود تا مردم با برنامه‌ها و عناصر جدید احساس بیگانگی نکنند و از سوی دیگر، در طول طراحی و پس از آن در انجام نگهداری طرح‌ها سهیم باشند، طرح و محصول به‌دست آمده را از خود بدانند و در نگهداری و پویایی آن بیشترین همکاری را داشته باشند. اهمیت مشارکت در سرنوشت جوامع و زندگی بشر به حدی است که تقریباً زندگی انسان‌ها بدون آن ممکن نیست. مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه روستایی موضوعی است که نقطه آغاز آن به دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی بر می‌گردد. میسرا^۱ در تعریف مشارکت، مفهومی کلی ارائه می‌دهد و می‌گوید: «مشارکت عبارت است از رشد توانایی‌های اساسی بشر از جمله شأن و منزلت انسانی و مسؤول ساختن بشر در باروری نیروی تصمیم‌گیری و عمل، به نحوی که سنجیده و از روی فکر باشد». بحث پیرامون مشارکت همواره با سیاست و حکومت آمیخته است و حاکمان در رشد

و یا عقب‌نشینی فرایند مشارکت در طول تاریخ تأثیر به‌سزایی داشته‌اند. در زمینه لزوم مشارکت نیز شش دلیل زیر مطرح است:

- مشارکت به شعاری جذاب تبدیل شده است.
- مشارکت از لحاظ اقتصادی به پیشنهاد جذابی تبدیل شده است.
- مشارکت به ابزاری برای جمع‌آوری اعانه تبدیل شده است.
- مشارکت اینک ابزاری برای کارایی بیشتر و منبع جدیدی برای سرمایه‌گذاری تلقی می‌شود.

- مشارکت، روستاییان را به افرادی مسؤلیت‌پذیر تبدیل می‌کند. در خصوص نمونه مشارکت و طرح آن در ارتباط با فرایند توسعه و به‌خصوص توسعه روستایی نظریات مختلفی از سوی صاحب‌نظران ارائه شده که مشهورترین آنها عبارتند از:

۳-۱- نظریه گاندی

نظریه گاندی بر پایه دو اصل اصول و تعلیمات اخلاقی استوار بود: ۱) خود اتکایی روستا و ۲) مشارکت و خود یاری روستایی. گاندی فکر می‌کرد که بدبختی روستاییان اساساً به‌علت خودپسندی و غرور آنها و نیز به خاطر حرص و طمع حکام آنهاست. در واقع به عقیده گاندی مدینه فاضله باید به وسیله سه عنصر ایجاد شود که در واقع عوامل توسعه روستا نیز هستند: ۱. اعزام خادمان روستایی ۲. ایجاد جمهوری‌های کوچک دهات ۳. تصویر موضع عشق و خودکفا کردن جهت دیگران در روستا.

۳-۲- نظریه ژولیوس نیرره^۱

ژولیوس نیرره رئیس جمهور سابق تانزانیا، در سال ۱۹۶۴ میلادی این کشور را به استقلال رساند و الگوی خاصی را جهت توسعه این کشور پیاده کرد. نیرره بر اساس دیدگاه سوسیالیستی خود، توسعه روستایی بر محور مشارکت را تنها راه حل مشکلات

1. Juhius Nyerere

جهان سوم می‌داند. ریشه فقر جهانی و فقر شهری در روستاها نهفته است و مسأله و مشکل اساسی روستاها نیز نحوه مالکیت زمین است. هدف عمران روستایی، تأمین حداقل نیازهای اساسی است. عمران روستایی یک موضوع سیاسی و وظیفه و کار اصلی دولت است.

۳-۳- نظریه ویتز^۱

ویتز می‌گوید: توسعه ثمره مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است که توسط افراد داوطلبی که از امکانات شخصی (اقدامات خصوصی) خویش استفاده می‌کنند و توسط دولت‌ها که به وسیله اعمال قانون (اقدامات دولتی) از امکانات عمومی استفاده می‌کنند آغاز می‌شود. هدف کلی از توسعه روستایی در ممالک در حال توسعه قبل از هر چیز ارتقای پایگاه اجتماعی خود است. جهت جلب مشارکت مردم در سطح محلی دو شرط باید رعایت شود: ۱- سازماندهی کشاورزان در انجمن‌های محلی دهقانی که مورد قبول مردم باشد. ۲- درک و بینش برنامه‌ریزان از نظام ارزشی و روش زندگی مردم.

۳-۴- نظریه عبیدالله خان

عبیدالله خان معتقد است، نابودی فقر و بالا بردن سطح کیفیت زندگی توده‌های فقیر هدف اصلی و اساس توسعه است. به نظر وی بحران کنونی تشدید فقر یک واقعه صرفاً ناگوار نیست، بلکه پیامد ناگزیر کنار گذاشتن اکثریت روستاییان از برنامه‌ریزی و فرایندهای توسعه، اجتناب از اصلاحات ساختی و نهادی از جمله اصلاحات ارضی و تأکید بر افزایش تولید است.

۳-۵- نظریه کار دل انگیز شارل فوریه^۲

شارل فوریه از اندیشه‌گران به نام مکتب تعاونی با طرح نظریه کار دل‌انگیز به همکاری و مشارکت نگریسته است. کار مطبوع و دل‌انگیز به‌طور جمعی و به هیأت اجتماع میسر

1. Waits

2. Charles Fourier

است. وی مشارکت را در بطن انسان می‌داند که تجلی آن نیازمند همگرایی افراد جامعه است. بنابراین نظریه کار دل‌انگیز در قالب مکتب رفتارگرایی جای دارد، چرا که رفتار و کردار را عامل بروز تمایل به مشارکت در انسان می‌داند.

۳-۶- نظریه بندورا^۱

یکی دیگر از نظریات مشارکت، نظریه بندورا (۱۹۷۷) و همکارانش است. براساس این نظریه، تقلید از سرمشق، احساس شایستگی را به همراه می‌آورد. نوع پیامدهایی که در پی رفتار مبتنی بر سرمشق می‌آید در یادگیری و بروز رفتار تقلیدی مؤثر می‌افتد. مشارکت، طی دهه‌های اخیر به‌عنوان یک ضرورت عقلانی، اخلاقی و انسانی مهم‌ترین متغیر توسعه بوده و امروزه در سطوح مختلف توسعه و برنامه‌ریزی کمتر طرحی را می‌بینیم که در برنامه‌های خود مشارکت مردمی را در تمام مراحل مورد توجه قرار ندهد. بدین ترتیب، الگوواره جدید مدیریت روستایی یعنی دهیاری باید سمت و سویی مشارکتی داشته باشد و به این نکته مهم توجه کند که دستیابی به توسعه منوط به افزایش ظرفیت‌ها در تمام امور است. جامعه‌ای توسعه یافته تر خواهد بود که بر سرنوشت خود تسلط بیشتری داشته باشد. در غیر این صورت، اگر جامعه‌ای به سطحی از رشد اقتصادی، اجتماعی برسد، اما قدرت اختیار و انتخاب از آن سلب شود، تنها مرحله‌ای از رشد را طی کرده، ولی فاقد توسعه است.

۴- روش‌شناسی

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از لحاظ ماهیت و روش ارتباطی، توصیفی - تحلیلی، از لحاظ هدف از نوع کاربردی و از حیث گردآوری اطلاعات پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش را تمامی روستاهای شهرستان بیرجند که در شش دهستان واقع شده‌اند و دارای دهیاری می‌باشند، تشکیل می‌دهند و تعداد دهیاری‌های فعال در این شهرستان طبق آمار سال ۱۳۹۰، ۱۳۱ مورد می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

در این پژوهش جهت انتخاب نمونه، با مشخص کردن تعداد روستاهای دارای دهیاری در هر دهستان که ۱۳۱ مورد می‌باشد و در نظر گرفتن مقدار ۲۵٪ برای هر دهیاری، تعداد دهیاری‌هایی که به عنوان نمونه انتخاب می‌شوند و باید پرسش‌نامه در بین آن‌ها توزیع شود، ۳۴ مورد خواهد بود. از آن جایی که روستاهای انتخاب شده از نظر پخشایش مکانی، وضعیت استقرار طبیعی و طبقات جمعیتی، معرف کل روستاهای دارای دهیاری است که شامل ۱۶۵۲ خانوار می‌باشد، در مرحله بعدی جهت تعیین حجم نمونه در روستاهای انتخابی از فرمول کوکران استفاده شده است و نهایتاً ۳۱۲ خانوار به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شده‌اند. در این تحقیق پرسش‌نامه محقق‌ساخته مورد استفاده قرار گرفته است. بخش اصلی این پرسش‌نامه و برای هر دو گروه مشترک و شامل ۱۰ سؤال در خصوص نقش و عملکرد دهیاری‌ها در افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان است که دارای پاسخ‌های پنج‌گانه طیف لیکرت (از خیلی زیاد تا خیلی کم) بوده و این پاسخ‌ها از ۱ تا ۵ ارزش‌گذاری شده‌اند. به علاوه پرسش‌نامه دهیاران شامل ۱۲ سؤال در خصوص ویژگی‌های فردی و مشخصات روستا و برای روستاییان حاوی ۶ سؤال جمعیت‌شناختی است. روایی این پرسش‌نامه از طریق تأیید گروه متخصصان و پایایی آن نیز از طریق آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۹ تعیین شده است.

متغیرهای این پژوهش به دو دسته متغیرهای بخش عمومی پرسش‌نامه و متغیرهای بخش سؤالات مربوط به عملکرد دهیاری‌ها قابل تفکیک هستند که شامل ۹ سؤال ویژگی‌های عمومی و ۱۹ گویه به عنوان معرف سنجش عملکرد دهیاری‌ها در حوزه مشارکت اجتماعی روستاییان است.

با توجه به مطالعات مقدماتی صورت گرفته در ارتباط با موضوع تحقیق دو فرضیه زیر مطرح است:

فرضیه اول: بین عملکرد دهیاری‌ها و افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان، رابطه معناداری وجود دارد.

$$H_0 : r = 0$$

$$H_1 : r \neq 0$$

فرضیه دوم: بین نظر خانوارهای روستایی و دهیاران در مورد نقش دهیاری در افزایش

مشارکت روستاییان، تفاوت معناداری وجود دارد.

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$$

۵- یافته‌ها

از کل تعداد پرسش‌نامه‌های توزیع شده بین خانوارهای نمونه تحقیق، ۹ مورد به علت مخدوش بودن فاقد اعتبار و صحت آماری بوده است، لذا نتایج ارائه شده از ۳۰۳ پرسش‌نامه که به طور صحیح تکمیل شده استخراج شد. در خصوص دهیاری‌ها نیز کل تعداد ۳۴ پرسش‌نامه جمع‌آوری شده قابل استناد بوده، لذا اطلاعات و آمار مربوطه از آن‌ها استخراج گردیده است. پس از استخراج اطلاعات و آمار مربوطه از پرسش‌نامه‌ها، این اطلاعات به نرم افزار SPSS (win 18) وارد و پس از انجام آزمون‌های آماری لازم، نتایج در دو بخش یافته‌های توصیفی و تحلیلی استخراج گردید.

۵-۱- یافته‌های توصیفی

۵-۱-۱- یافته‌های توصیفی مربوط به پرسش‌نامه خانوارهای روستایی

اهم ویژگی‌های عمومی پرسش‌شوندگان (سرپرستان خانوارهای نمونه تحقیق) عبارتند از: جنسیت اکثریت سرپرستان خانوارهایی که پرسش‌نامه را تکمیل کرده‌اند ۶۴/۷٪ مرد و بقیه آن‌ها، ۳۵/۳٪ زن بوده است. بالاترین درصد از نظر سن مربوط به گروه سنی ۶۰ تا ۴۱ سال با مقدار ۳۵/۳٪ و کمترین درصد نیز مربوط به گروه سنی بالاتر از ۶۰ سال با مقدار ۴/۳٪ بوده است. مجموع درصد جوانان (تا ۳۰ سال) ۳۰/۷٪ بوده است. اکثریت سرپرستان خانوارها ۷۹/۹٪ متأهل بوده‌اند. بیشترین درصد در میان نوع شغل نیز مربوط به کشاورزی با میزان ۴۵/۹٪ و کمترین درصد مربوط به دامداری با میزان ۷/۹٪ بوده است، بالاترین درصد از نظر تحصیلات مربوط به گروه دیپلم و فوق دیپلم به میزان ۳۹/۶٪ و کمترین درصد نیز مربوط به گروه لیسانس و بالاتر به میزان ۵٪ بوده است. بالاترین درصد از نظر تعداد اعضای خانوار مربوط به گروه ۵ - ۳ نفر به میزان ۷۵/۶٪ و کمترین درصد نیز مربوط به خانوارهای بیشتر از ۱۰ نفر به میزان

۰/۳٪ بوده است.

جدول (۱) توزیع گویه‌های مربوط به عملکرد دهیاری‌ها در افزایش مشارکت اجتماعی

خانوارهای روستایی (از دیدگاه روستاییان)

ردیف	گویه	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب تغییرات
۱	ارتقاء سطح همکاری و تعامل بین ساکنان روستا و سازمان‌ها	۲/۹۲	۰/۶۹۶	۰/۲۳۸
۲	ایجاد زمینه‌های لازم و ترغیب ساکنان به مشارکت در امور سیاسی	۳/۰۵	۰/۷۳۵	۰/۲۴۰
۳	جلب کمک‌های مردمی و افزایش مشارکت آن‌ها	۳/۰۲	۰/۸۱۲	۰/۲۶۸
۴	مدیریت به‌کارگیری ظرفیت مشارکت عمومی در مواقع لازم و بسیج آن‌ها	۳/۲۶	۰/۸۸۸	۰/۲۷۲
۵	فرهنگ‌سازی در زمینه مشارکت مالی در فرایند بهبود وضعیت	۲/۹۹	۰/۸۳۲	۰/۲۷۸
۶	افزایش رغبت و انگیزه در مردم در خصوص مشارکت عمومی	۲/۹۹	۰/۸۵۳	۰/۲۸۵
۷	زمینه‌سازی برای توسعه تشکل‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی	۳/۱۰	۰/۸۹۹	۰/۲۹
۸	آشنا ساختن نوجوانان با فرایند مشارکت عمومی و مزیت‌های آن	۲/۵۲	۰/۷۷۵	۰/۳۰۷
۹	ایجاد زمینه لازم برای مشارکت در فرایند توسعه پایدار روستا	۲/۵۱	۰/۸۳۳	۰/۳۳۱
۱۰	همکاری با شرکت‌های تعاونی و سهامی زراعی	۲/۵۰	۰/۸۵۳	۰/۳۴۱
	شاخص مشارکت اجتماعی روستاییان	۲۸/۸۳	۵/۴۸	۰/۱۶۸

از تعداد ۱۰ گویه مربوط به شاخص افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان، بالاترین میانگین به میزان ۳/۶۲ مربوط به گویه «مدیریت به‌کارگیری ظرفیت مشارکت عمومی در مواقع لازم و بسیج عمومی آن‌ها» با ضریب تغییرات ۰/۲۷۲ بوده و پس از آن نیز بالاترین میانگین به میزان ۰/۳۱۰ مربوط به گویه «زمینه‌سازی برای توسعه تشکل‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی مبتنی بر مشارکت جمعی» با ضریب تغییرات ۰/۲۹ می‌باشد که این آمار و ارقام نشان می‌دهد که از نظر خانوارهای روستایی نمونه تحقیق، دهیاری‌ها در حیطه افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان، بهترین عملکرد را در بخش‌های مدیریت به‌کارگیری ظرفیت مشارکت عمومی در مواقع لازم و بسیج عمومی

آن‌ها و ایجاد زمینه لازم برای توسعه تشکل‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مبتنی بر مشارکت جمعی داشته‌اند.

کمترین میانگین به میزان ۲/۵۰ مربوط به گویه «همکاری با شرکت‌های تعاونی، سهامی زراعی و غیره» با ضریب تغییرات ۰/۳۴۱ بوده و پس از آن نیز کمترین میانگین به مقدار ۲/۵۱ با اختلاف بسیار جزئی مربوط به گویه «ایجاد زمینه و بستر لازم برای مشارکت تمامی خانوارهای روستایی در فرایند توسعه پایدار روستا» با ضریب تغییرات ۰/۳۳۱ می‌باشد که نشان دهنده این مطلب است که از دیدگاه خانوارهای روستایی نمونه تحقیق در حیطه افزایش مشارکت اجتماعی، دهیاری‌ها ضعیف‌ترین عملکرد را در بخش‌های همکاری با شرکت‌های تعاونی، سهامی زراعی و ایجاد زمینه و بستر لازم برای مشارکت تمامی خانوارهای روستایی در فرایند توسعه پایدار روستا داشته‌اند.

در کل ۱۰ گویه مربوط به شاخص افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان، میانگین به میزان ۲۸/۸۳ و ضریب تغییرات هم به میزان ۰/۱۸۶ می‌باشد که از کل امتیاز قابل کسب، یعنی ۵۰ به دست آمده و نشان می‌دهد از دیدگاه خانوارهای روستایی نمونه تحقیق، عملکرد دهیاری‌ها در این حیطه کمی بهتر از حد متوسط بوده است.

۵-۱-۲- یافته‌های توصیفی مربوط به پرسش‌نامه دهیاران

از کل ۳۴ دهیار فقط یک نفر زن و مابقی مرد بوده‌اند. بیش از نیمی از دهیاران ۲۵/۹٪ در گروه سنی ۴۰ - ۳۱ سال قرار دارند که نشان می‌دهد بخش قابل توجهی از دهیاران در سن میان‌سالی قرار دارند. کمترین درصد نیز به میزان ۸/۸٪ به گروه بیشتر از ۵۰ سال سن تعلق دارد. کل دهیاران (۱۰۰٪) متأهل بوده‌اند. از نظر نوع شغل بالاترین درصد مربوط به افراد فاقد شغل به میزان ۶۷/۶٪ و کمترین درصد نیز مربوط به دهیارانی است که علاوه بر دهیاری، در شغل کشاورزی یا دامداری نیز مشغول هستند (۱۱/۸٪)؛ که این امر نشان می‌دهد بیش از یک سوم دهیاران، صرفاً به فعالیت خود در دهیاری تمرکز دارند و به شغل دیگری مشغول نیستند. از نظر سابقه فعالیت دهیاری در حدود ۴۷٪ از روستاها دهیاری بالغ بر ۱۰ سال سابقه فعالیت دارد و در همین تعداد

بین ۵ تا ۱۰ سال و فقط در ۲ روستا (۵/۹٪) عمر دهیاری کمتر از ۵ سال می‌باشد که این امر، نشان دهنده سابقه بالای فعالیت دهیاری‌ها در محدوده مورد مطالعه است. به عبارت دیگر، در بخش قابل توجهی از روستاها از سال‌های آغازین تصویب قانون مربوطه، دهیاری‌ها راه‌اندازی شده‌اند. از نظر سابقه فعالیت در دهیاری، بیشترین درصد مربوط به گروهی از دهیاران است که سابقه کاری ۱ تا ۳ سال (۶۴/۷٪) دارند و کمترین درصد نیز مربوط به گروهی است که سابقه بیشتر از ۵ سال (۸/۸٪) دارند، که این آمار نشان می‌دهد که اکثریت دهیاران روستاهای مورد مطالعه از نظر سابقه فعالیت در دهیاری، بازه زمانی کمی را در دهیاری مشغول خدمت بوده‌اند. از نظر تحصیلات، کمترین درصد مربوط به گروه بالاتر از لیسانس (۲/۹٪) است که فقط یک نفر از دهیاران دارای چنین مدرکی بوده است و بالاترین درصد نیز مربوط به گروه‌های فوق دیپلم (۳۸/۲٪) و لیسانس (۳۸/۲٪) بوده است. از کل ۳۴ روستای مورد تحقیق در ۱۹ مورد (۵۵/۹٪) شغل اکثریت روستاییان کشاورزی بوده است و در هیچ یک از روستاها، شغل اکثریت دامداری یا سایر مشاغل نبوده است.

در اکثریت روستاها تعداد افراد شاغل در دهیاری فقط یک نفر (۷۰/۶٪) بوده است و کمترین درصد نیز مربوط به دهیاری‌هایی بوده است که ۳ نفر (۲/۹٪) شاغل داشته‌اند. هم‌چنین فقط در ۲ روستا تعداد شاغلین در دهیاری بیش از ۳ نفر بوده است.

جدول ۲) توزیع گویه‌های مربوط به عملکرد دهیاری‌ها در افزایش مشارکت اجتماعی

خانوارهای روستایی (از دیدگاه دهیاران)

ردیف	گویه	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب تغییرات
۱	جلب کمک‌های مردمی و افزایش مشارکت آن‌ها	۲/۹۱	۰/۶۶۸	۰/۲۲۹
۲	افزایش رغبت و انگیزه در مردم در خصوص مشارکت عمومی	۲/۸۵	۰/۶۷۵	۰/۲۳۶
۳	زمینه‌سازی برای توسعه تشکل‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی	۲/۶۸	۰/۶۸۴	۰/۲۵۵
۴	ارتقاء سطح همکاری و تعامل بین ساکنان روستا و سازمان‌ها	۲/۵۶	۰/۷۴۶	۰/۲۹۱

۰/۳۱۱	۰/۷۸۸	۲/۵۳	مدیریت به‌کارگیری ظرفیت مشارکت عمومی در مواقع لازم و بسیج آن‌ها	۵
۰/۳۶۳	۰/۸۴۳	۲/۳۲	ایجاد زمینه‌های لازم و ترغیب ساکنان به مشارکت در امور سیاسی	۶
۰/۴۱۴	۰/۸۶۶	۲/۰۹	فرهنگ‌سازی در زمینه مشارکت مالی در بهبود وضعیت	۷
۰/۴۶۱	۰/۹۶۵	۲/۰۹	همکاری با شرکت‌های تعاونی، سهامی زراعی و غیره	۸
۰/۴۷۹	۱/۰۷۵	۲/۲۴	آشنا ساختن نوجوانان با فرایند مشارکت عمومی و مزیت‌های آن	۹
۰/۴۹۲	۱/۰۰۰	۲/۰۳	ایجاد زمینه برای مشارکت در توسعه پایدار روستا	۱۰
۰/۲۵۲	۶/۲۰۰	۲۴/۵۳	شاخص مشارکت اجتماعی روستاییان	

در میان ۱۰ گویه مربوط به افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان، بالاترین میانگین به میزان ۲/۹۱ مربوط به گویه «جلب کمک‌های مردمی و تلاش برای افزایش مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های عام‌المنفعه» با ضریب تغییرات ۰/۲۲۹ و پس از آن بالاترین میانگین به میزان مربوط به گویه «افزایش رغبت و انگیزه در مردم در خصوص مشارکت عمومی» با ضریب تغییرات ۰/۲۳۶ می‌باشد که این آمار و ارقام نشان می‌دهد، دهیاران نمونه تحقیق اظهار داشته‌اند که دهیاری‌ها در حیطه افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان، بهترین عملکرد را در بخش‌های جلب کمک‌های مردمی و تلاش برای افزایش مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های عام‌المنفعه و افزایش رغبت و انگیزه در مردم در خصوص مشارکت عمومی داشته‌اند. کمترین میانگین به میزان ۲/۰۳ مربوط به گویه «ایجاد بستر و زمینه برای مشارکت در توسعه پایدار روستا» با ضریب تغییرات ۰/۴۹۲ و پس از آن هم کمترین میانگین به میزان ۲/۰۹ مشترکاً مربوط به گویه‌های «فرهنگ‌سازی در زمینه مشارکت مالی در بهبود وضعیت روستا» با ضریب تغییرات ۰/۴۱۴ و «همکاری با شرکت‌های تعاونی، سهامی زراعی و غیره در جهت بهبود فعالیت‌های آنان» با ضریب تغییرات ۰/۴۶۱ می‌باشد که این آمار و ارقام نشان می‌دهد از دیدگاه دهیاران نمونه تحقیق در حیطه افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان، دهیاری‌ها ضعیف‌ترین عملکرد را در بخش‌های ایجاد بستر و زمینه برای مشارکت در توسعه پایدار روستا، فرهنگ‌سازی در زمینه مشارکت مالی در بهبود وضعیت روستا و همکاری با شرکت‌های تعاونی، سهامی

زراعی و غیره در جهت بهبود فعالیت‌های آنان داشته‌اند. در مجموع ۱۰ گویه مربوط به حیطة افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان میانگین به میزان ۲۴/۵۳ و ضریب تغییرات هم به میزان ۰/۲۵۲ از کل امتیاز قابل کسب یعنی ۵۰ به دست آمده و نشان می‌دهد که از دیدگاه دهیاران نمونه تحقیق، عملکرد دهیاری‌ها در این حیطة در حد متوسط بوده است.

۵-۲- یافته‌های تحلیلی

این یافته‌ها در واقع شامل آزمون‌های روابط همبستگی بین متغیرها و تفاوت میانگین بین گروه‌ها (خانوارهای روستایی روستا و دهیاران) می‌باشد. لازم به ذکر است که در این پژوهش برای ارزیابی کلی عملکرد دهیاری‌های مربوط به روستاهای نمونه آماری، از داده‌های حاصل از کاربرد عملکردی دهیاری‌های استناداری استفاده شده است. این کاربرد توسط گروهی از کارشناسان متخصص در وزارت کشور تهیه شده و ابتدا به صورت نمونه برای ارزیابی تعدادی از دهیاری‌ها مورد استفاده قرار گرفته است و اعتبار آن توسط کارشناسان متخصص تأیید گردیده است. در این کاربرد به‌طور کلی ۳۲ معیار در ارتباط با اساس‌نامه وظایف دهیاری‌ها مطرح گردیده و امتیاز شاخص‌ها به صورت چهار طیف (ضعیف، متوسط، خوب و بسیار خوب) و با وزن ضریب بین ۱ تا ۴ مورد محاسبه قرار گرفته که طبق این شاخص‌ها و ضرایب وزن‌دهی نهایتاً امتیازهای هر دهیاری که دامنه آن می‌توانسته بین ۰ تا ۱۰۰ باشد، برای سال ۱۳۹۲ محاسبه شده است. بنابراین در پژوهش حاضر عدد در نظر گرفته شده برای عملکرد کلی هر دهیاری عددی است که طبق این کاربرد امتیازدهی به آن دهیاری تعلق گرفته است.

۵-۲-۱- آزمون همبستگی بین متغیرها

به منظور ارزیابی روابط همبستگی بین متغیرها آزمون همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS انجام شد که نتایج مربوط به آن در جدول ۳ آمده است:

جدول ۳) ماتریس ضریب همبستگی بین متغیرهای تحقیق

متغیر	عملکرد	مشارکت اجتماعی
عملکرد	۱	
مشارکت اجتماعی	-۰/۰۴۱	۱

مطابق جدول، فرض صفر بودن ضریب همبستگی بین عملکرد کلی دهیاری و افزایش مشارکت خانوارهای روستایی رد نشده است. لذا می‌توان نتیجه گرفت که همبستگی بین دو متغیر غیر معنادار می‌باشد. به عبارت دیگر، بین عملکرد کلی و افزایش مشارکت خانوارهای روستایی رابطه معناداری وجود ندارد.

۵-۲-۲- مقایسه شاخص مورد ارزیابی بین دیدگاه خانوارهای روستایی و دیدگاه دهیاران

به منظور مقایسه میانگین دو گروه (یعنی نظر دهیاران و خانوارهای روستایی) در خصوص نقش دهیاری‌ها در افزایش مشارکت روستاییان، بدین ترتیب عمل شده است که ابتدا میانگین مربوط به مشارکت اجتماعی برای هر روستا محاسبه شده، بدین طریق که میانگین نمرات کل پرسش‌نامه‌های هر روستا محاسبه شده و به‌عنوان عدد مشارکت برای آن روستا در نظر گرفته شده است. سپس به منظور مقایسه دیدگاه خانوارها با دهیاران آزمون t مستقل با استفاده از نرم افزار آماری SPSS انجام شد که نتایج آن در جدول ۴ آمده است. لازم به ذکر است قبل از انجام این آزمون، آزمون همگنی واریانس لون انجام شد و مشخص گردید که واریانس دو گروه در مورد تمام شاخص‌ها یکسان است؛ لذا نتایج آزمون t در جدول مربوطه با فرض برابری واریانس گروه‌ها ارائه شد.

جدول ۴) نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین نظرات خانوارهای روستایی و دهیاران در خصوص افزایش مشارکت

متغیر	درجه آزادی	t آماره	Sig	تفاوت میانگین‌ها	تفاوت انحراف معیار
افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان	۶۶	۲/۹۰	۰/۲۰۰	۳/۷۵*	۱/۲۸

* تفاوت میانگین‌ها در سطح خطای ۰/۰۱ معنادار است ($p < ۰/۰۱$).

مطابق جدول فوق، آزمون t برای شاخص افزایش مشارکت اجتماعی در سطح خطای ۱ درصد معنادار گردید ($p < ۰/۰۱$). بنابراین فرض H_0 را نمی‌توان در مورد مشارکت اجتماعی تأیید کرد. به عبارت دیگر، نظرات خانوارهای روستایی و دهیاران در مورد نقش دهیاری‌ها در افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان با اطمینان بیش از ۹۹ درصد تفاوت وجود دارد.

بنابراین در خصوص دو فرضیه تحقیق می‌توان گفت:

فرضیه اول: بین عملکرد دهیاری‌ها و افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری وجود دارد.

$$H_0 : r = 0$$

$$H_1 : r \neq 0$$

نتایج آزمون همبستگی نشان داد که فرض صفر بودن ضریب همبستگی بین عملکرد کلی دهیاری و افزایش مشارکت خانوارهای روستایی رد نشده است. به عبارت دیگر، بین عملکرد کلی و افزایش مشارکت خانوارهای روستایی رابطه معناداری وجود ندارد. بنابراین این فرضیه رد می‌شود.

فرضیه دوم: بین نظر خانوارهای روستایی و دهیاران در مورد نقش دهیاری در افزایش مشارکت روستاییان تفاوت معناداری وجود دارد.

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$$

آزمون t برای شاخص افزایش مشارکت اجتماعی در سطح خطای ۱ درصد معنادار گردید ($p < 0/01$). بنابراین فرض H_0 را نمی‌توان در مورد مشارکت اجتماعی تأیید کرد. به عبارت دیگر، بین نظرات خانوارهای روستایی و دهیاران در مورد نقش دهیاری‌ها در افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان تفاوت معنادار وجود دارد. بنابراین فرضیه دوم تأیید می‌شود.

نتیجه

مدیریت بهینه روستایی از الزامات جامعه روستایی امروز ایران است. بدین منظور بوده است که نهادی هم‌چون دهیاری که در واقع واسطه‌ای بین مردم و دولت به‌شمار می‌رود به‌وجود آمده است و هدف اصلی آن، افزایش مشارکت عمومی، تشریک مساعی، توانمندسازی روستاها برای حفظ جمعیت و به طور کلی بهبود شرایط زیست در محیط‌های روستایی است، تا جامعه روستایی را همپای سایر شهروندان برای دستیابی به اهداف توسعه و رشد جامعه هماهنگ سازد. بنابراین می‌توان گفت که فلسفه وجودی دهیاری‌ها این است که با در پیش گرفتن یک رویکرد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و شکلی، تصمیمات لازم در مسائل روستایی را با آشنا ساختن مردم با جریان‌های توسعه ارتباطات و اطلاعات در چارچوب توسعه روستایی اتخاذ نماید.

در برنامه‌های جدید توسعه روستایی دو اصل بنیادین، توانمندسازی روستاییان و محیط روستایی و فقرزدایی از روستاها مدنظر قرار گرفته است و در راستای این اهداف است که وظایف و نقش دهیاری‌ها تعریف شده است. در پژوهش حاضر، هدف ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در خصوص افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان در روستاهای شهرستان بیرجند بوده و نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه روستاییان، مدیریت به‌کارگیری ظرفیت مشارکت عمومی در مواقع لازم و بسیج عمومی آن‌ها و همچنین زمینه‌سازی برای توسعه تشکل‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مبتنی بر مشارکت جمعی، از بالاترین عملکرد و همکاری با شرکت‌های تعاونی و سهامی زراعی و همچنین ایجاد زمینه و بستر لازم برای مشارکت تمامی خانوارهای روستایی در فرایند توسعه

پایدار روستا، از پایین‌ترین عملکرد برخوردار بوده‌اند که باید مورد توجه بیشتری قرار گیرند.

از دیدگاه دهیاران، آنچه به جلب مشارکت و کمک‌های مردمی و تلاش برای افزایش مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های عام‌المنفعه و افزایش رغبت و انگیزه در مردم در خصوص مشارکت عمومی در سطح روستاها مربوط می‌شود بالاترین عملکرد را دارد ولی در قبال این کمک‌های مردمی، هیچ برنامه مدونی برای فرهنگ‌سازی، مشارکت در تشکل‌های مردمی، حرکت‌های تعاون‌مدار و تشویق به ایجاد روحیه کار گروهی در روستا در زمره عملکرد دهیاری‌ها نیامده است.

به‌طور کلی در این پژوهش نقش دهیاری‌ها در افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان در مجموع ضعیف ارزیابی شد که با یافته‌های حسن وند (۱۳۹۰) در لرستان هم خوانی ندارد. زیرا وی در تحقیق خود نقش دهیاری‌ها در بهبود مشارکت روستاییان را تقریباً خوب ارزیابی کرده است. اما در پژوهشی که توسط مطیعی لنگرودی (۱۳۹۰) با عنوان "ارزشیابی عملکرد دهیاری‌ها از دیدگاه روستاییان؛ مطالعه موردی دهستان بیهق شهرستان سبزوار" انجام شد، وی میزان مشارکت روستاییان قبل از وجود دهیاری و پس از آن را با هم مقایسه کرده و در نهایت نتیجه می‌گیرد که نقش دهیاری‌ها در افزایش مشارکت روستاییان نسبتاً ضعیف و میزان اثرگذاری دهیاری بر این مؤلفه ناکافی بوده است.

پیشنهادات

نتایج این پژوهش نشان داد که در محدوده مورد مطالعه بین عملکرد دهیاری‌ها و مشارکت‌های اجتماعی روستاییان رابطه آماری معنی‌داری وجود ندارد. با عنایت به اهمیت عامل مشارکت اجتماعی در مباحث توسعه پایدار روستایی، پیشنهاد می‌شود در این خصوص دهیاری‌ها بر مشارکت‌های اجتماعی و تقویت آن در جامعه تأکید ویژه‌ای داشته باشند و این عدم رابطه از عملکرد پایین دهیاری‌ها در این خصوص ناشی می‌شود نه از بی‌اهمیت بودن این عامل در بخش توسعه روستایی.

تفاوت دیدگاه دهیاران و خانوارهای روستایی در مورد نقش دهیاری‌ها در افزایش مشارکت اجتماعی روستاییان بیانگر آن است که علیرغم فعالیت دهیاران در حیطه این شاخص‌ها، عملکرد دهیاری‌ها در این حیطه برای روستاییان چنان‌که باید و شاید ملموس نبوده است. لذا پیشنهاد می‌گردد که جهت آگاهی خانوارهای روستایی از فعالیت دهیاری‌ها، در این زمینه دهیاران با به‌کارگیری روش‌های متفاوتی از قبیل برگزاری جلسات عمومی، به توجیه روستاییان در مورد فعالیت‌های خود در زمینه‌های مذکور بپردازند تا ضمن این‌که خانوارهای روستایی در جریان این فعالیت‌ها قرار می‌گیرند، اختلاف دیدگاه ایشان با دهیاران کاهش یابد.

منابع

- حسن‌وند، احسان (۱۳۹۰). "تجربه دهیاری‌ها- موانع و کارکردها". *فصلنامه علمی و پژوهشی روستا و توسعه*، سال چهاردهم، ش ۵۴ (تابستان): ۱۳۹-۱۶۴.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ سجاسی قیداری، حمدالله؛ عینالی، جمشید (۱۳۸۶). "نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار". *فصلنامه علمی و پژوهشی روستا و توسعه*، سال دهم، ش ۲ (تابستان): ۱-۳۸.
- رمضان زاده، مهدی؛ صابری، حسن (۱۳۸۶). "ضرورت حفظ سرمایه اجتماعی در روستا". *ماهنامه دهیاری‌ها*، سال پنجم، ش ۲۵ (اسفندماه): ۵۵-۷۹.
- سعیدی، عباس (۱۳۸۳). "برخی الزامات ده گردانی در پرتو مشارکت روستایی". *ماهنامه دهیاری‌ها*، سال دوم، ش ۹ (شهریورماه): ۱۰-۱۶.
- سلیمان پور، محمدرضا؛ فرج‌الله حسینی، جمال (۱۳۸۵). "بررسی رویکرد مشارکتی در مدیریت روستایی"، *ماهنامه جهاد*، سال بیست و ششم، ش ۲۷۴ (دی ماه): ۶۳-۷۸.
- شکوری، علی (۱۳۷۸). "پژوهشی در توسعه و مشارکت در روستاهای برگزیده استان آذربایجان شرقی". *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی*، سال سی و یکم، ش ۳۷ (اسفندماه): ۸۹-۱۰۴.

- عفتی، محمد (۱۳۸۳). "نگرشی بر الگوها و مشارکت روستاییان بر اساس نظریات توسعه". *فصلنامه توسعه روستایی*، سال یازدهم، ش ۱۶۷ (تابستان): ۲۸-۴۵.
- فیروزآبادی، احمد؛ ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۹۱). "وضعیت رضایت روستاییان و عوامل مرتبط با آن از عملکرد دهیاری‌ها (مطالعه موردی: روستاهای استان قزوین)". *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، سال پانزدهم، ش ۹ (بهار): ۶۱-۹۲.
- کریمی، بهرام (۱۳۸۸). "ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی (مطالعه موردی: بخش کندوان شهرستان میانه)". پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- کوچکیان فرد، حسین (۱۳۸۶). "چالش‌های فراروی روابط شورای اسلامی روستا و دهیاری". *ماهنامه دهیاری‌ها*، سال پنجم، ش ۲۲ (تیرماه): ۳۱-۴۶.
- گل شیری اصفهانی، زهرا (۱۳۸۸). "تأثیر انسجام اجتماعی بر مشارکت روستاییان". *فصلنامه علمی پژوهشی روستا و توسعه*، سال دوازدهم، ش ۱ (بهار): ۱۴۷-۱۶۷.
- متقی زاده، محمدحسن (۱۳۸۳). "سازمان‌های غیردولتی نهادی برای سازماندهی مشارکت در جامعه مدنی". تهران: وزارت کشور، دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). *سالنامه آماری استان خراسان جنوبی*. تهران: مرکز آمار ایران.
- مطیعی لنگرودی، حسن (۱۳۹۰). "ارزشیابی عملکرد دهیاری‌ها از دیدگاه روستاییان (مطالعه موردی: دهستان بیهق شهرستان سبزوار)". *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای*، سال دوازدهم، ش ۱۶ (بهار و تابستان): ۳۵-۵۶.